

gendum esse videtur. Hoc enim interest inter Christianos, et alias omnes gentes, quod cum illæ in industria et viribus suis confidant, quippe quæ peccatum originis, et naturæ humanæ corruptionem et infirmitatem ignorant, Christiani de auxilio Dei in rebus omnibus præsumunt, atque ideo in rebus omnibus ad Deum per orationem confugiunt, atque opem et misericordiam ipsius implorant; ut non potuerit brevius Ecclesia definiri, quam domus orationis. Et quamvis officium orandi temporale sit, nec diutius duraturum quam peregrinatio ipsa durabit: tamen officium laudandi sempiternum erit, juxta illud Psal. LXXXVIII. *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te* (1).

Dicuntur autem eadem laudes et preces, horæ canonicæ, quia certis horis recitari debent juxta canones et regulas sanctorum patrum. Quod enim Brentius ait in Confessione Wirtembergensi, cap. de horis canonicis, dici apud veteres horas canonicas certa tempora præscripta a sacris canonibus, ut in iis sacræ Scripturæ per totum annum ordine legerentur, non modo falsum, sed etiam ineptum et puerile est. Neque enim canones præscribunt, quid sit legendum singulis horis, sed quid sit legendum singulis mensibus, ut perspicuum est ex distinct. 15. can. sancta Romana. Proinde tempora illa non horæ canonicæ, sed menses canonici appellari debuissent. Neque ullus auctor antiquus aut recens invenitur, qui notionem horæ canonicæ ita explicet, ut Brentius facit. Itaque inter alia sectariorum deliramenta, qui sæpe nesciunt quid loquantur, cum de rebus nostris loquantur, hoc etiam numerari poterit.

Porro si quis definitionem officii divini forte desideret, ita accipiat: « Divinum officium est certa ratio publice laudandi, precandique Deum, mente simul et voce, auctoritate Præsulum Ecclesiæ instituta. »

Dicitur primo « certa ratio », quoniam non quælibet Dei laudatio, vel ad Deum oratio est officium divinum, sed certa quædam forma et ordo psalmodiarum, hymnorum et precum, quem omnes sequi debent, qui divinum officium ex obligatione persolvunt.

Additur secundo « publice », quoniam officium divinum persolvitur publico nomine totius Ecclesiæ, pro honore communi et publico, per publicos et solemnes ministros.

(1) Psal. LXXXIII, 5. — (2) Psal. XLIX, 14.

Atque ea causa est, cur etiamsi dicatur interdum ab uno homine, et in privata domo, tamen non omittuntur voces illæ, « Dominus vobiscum, Oremus, Benedicamus Domino », et similes. Dicuntur enim toti Ecclesiæ, et nomine ejusdem Ecclesiæ ipse sibi respondet: « Et cum spiritu tuo, Deo gratias, etc. ».

Additur tertio « laudandi, precandique », quoniam hæc duo continent officium, de quo agimus, laudes pro beneficiis acceptis, preces pro accipiendis. In quo differt officium Ecclesiæ militantis ab officio Ecclesiæ triumphantis; Ecclesiæ enim triumphantis officium, quando post ultimi judicii diem in omnibus suis membris triumphabit, solas laudes continebit.

Additur quarto « Deum », quoniam totum hoc officium proprie soli Deo præstatur. Est enim sacrificium laborum, de quo legimus in Psal. XLIX. *Immola Deo sacrificium laudis* (2). Neque movere nos debet, quod aliud appelletur officium de sanctis, aliud de mortuis, aliud de tempore, etc. Dicitur enim de Sanctis, quando offertur Deo in memoriam Sanctorum, et cum in Sanctis suis Deus ipse laudatur; dicitur vero de mortuis, quando pro mortuorum refrigerio, et requie Deum precamur. Denique sive a Sanctis, sive a mortuis, sive a quacumque alia re officium nominetur, semper Psal. Hymni, Collectæ, et cæteræ divini officii partes diriguntur ad Deum.

Additur quinto, « mente simul et voce », quoniam hujus officii forma cum ex præscripto, et instituto hominum sit, actum externum necessario postulat. Quare muneri suo non satisfaceret, qui sola mente orans et laudans, non etiam voce, verba omnia distincte, integreque proferret.

Additur postremo, « auctoritate Præsulum Ecclesiæ instituta ». Nemo enim potest certam formam orandi præscribere, nisi qui præest. Itaque in Concilio Milevitano canon. 12. sic legimus: « Placuit, ut preces, vel orationes, seu Missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino dicantur in Ecclesia, nisi quæ a prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in Synodo fuerint ». Et in Concilio Toletano IV. cap. 2. statuitur, ut in tota provincia idem officium celebretur. Et Gregorius Papa VII. in Concilio generali numerum psalmo-

rum, et lectionum officii divini præscripsit, ut habetur can. In die de consecration. distinctin. 5.

CAPUT XI.

De partibus officii divini, et de canonico tempore singularum partium.

Partes officii divini aliæ sunt majores, aliæ minores. Majores sunt Nocturni, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium; Minores sunt Psalmi, Hymni, Lectiones, Cantica, Antiphonæ, Responsoria, Litanias, Versus, capitula, Collectæ. Ex his enim totum officium constat. Et quoniam partes majores a tempore nomen accipiunt, ut nominum ratio cognoscatur, necesse erit de temporibus singularum horarum breviter disputare. Scripsit nuper de re volumen egregium Marcellus Francolinus, quod mihi totum evolvere per varias occupationes numquam licuit. Quæ enim in lucem nunc edo, multo ante scripsi, et auditoribus in scholis tradidi, quam doctissimi illius viri laboribus frui potuerim.

Sciendum igitur est, nomina canonicarum horarum proprie ad eas horas accommodatas esse, quæ apud veteres erant in usu, quæque inæquales, vel planetariæ dici solent. Initium earum horarum ducitur ab ortu solis; ita ut prima dicatur, quæ est prima ab ortu solis; secunda, quæ est secunda ab eodem solis exortu, et sic deinceps. Dicuntur autem inæquales, quoniam cum per totum annum in duodecim horis diem artificialem veteres distribuissent, et in totidem noctem; necessario fiebat, ut in nocte longiores essent horæ diurnæ nocturnis, et contra in hyeme nocturnæ diurnis. Ejusmodi horas Christi tempore Judæis in usu fuisse, testatur Evangelium. Nam Joann. XI. legimus: *Nonne duodecim sunt horæ diei* (1)? Et Matth. XX. mentio fit horæ primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, undecimæ. Item Joan. I. fit mentio horæ decimæ; et Joan. IV. horæ septimæ.

Sciendum est secundo, duodecim horas noctis dividi solitas esse in quatuor vigiliis, quarum prima incipiebat ab occasu solis, et terminabatur in horam tertiam noctis; secunda, incipiebat ab hora tertia, et terminabatur in sextam; tertia incipiebat a sexta, et terminabatur in nonam; quarta, quæ

proprie dicebatur vigilia matutina, incipiebat a nona, et terminabatur in duodecimam.

Meminit harum vigiliarum Christus Dominus, cum Marc. XIII. ait: *Vigilate ergo, nescitis enim quando Dominus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane*. Quod autem hoc loco dixit: *Media nocte, an galli cantu*, Luc XII. dixit: *Si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit*. Et quod dixit, *mane*, dixit idem Marcus, cap. VI. *Quartam vigiliam noctis* (2). Habemus etiam in veteri Testamento initium vigiliarum. Thren. II. Et vigiliis noctis mediæ, Judic. VII. Et vigiliam matutinam, Exod. XIV.

Denique harum quatuor vigiliarum meminit sanctus Hieronymus in epistola ad Cyprianum, et in cap. XIV. Matthæi; et alii auctores passim. Sicut autem ex duodecim horis nocturnis tertia quæque habebatur potissima, videlicet tertia, sexta, nona, duodecima. In quibus (ut diximus) quatuor nocturnæ vigiliæ terminabantur. Sic etiam ex diurnis tertia, sexta, nona, duodecima, sive vespertina, plerumque nominari, et ad celebriora negotia deputari solebant, quod insigniores essent, et diem in quatuor partes æquales dividerent, de qua re vide Tertullianum in lib. de jejunio.

His notatis non erit difficile tempus canonicum singularium officii divini partium explicare. Ac primum quod attinet ad Nocturnos, varia fuit Ecclesiarum consuetudo. Alicubi apud veteres tres nocturni tribus distinctis horis, id est, tribus vigiliis nocturnis celebrabantur. Sic enim scribit sanctus Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, « Noctibus, bis, terque surgendum ». Et apertius usum hunc fuisse apud nonnullos ex veteribus, tradunt Rupertus. lib. I. de officiis divinis, sanctus Thomas lection. 6. in cap. XIV. prioris ad Corinth. et Thomas Waldensis, tom. 3. de Sacramentalibus, cap. 24.

Alibi tamen nocturni omnes simul, sed præcipue media nocte celebrari solebant, juxta illud: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi* (3). Psal. CXVIII. Hoc enim tempus disertis verbis præscribunt sancti Patres, Athanasius in libro de virginitate extremo; Basilius in quæstionibus fusiis explicatis, quæst. 37. Hieronymus in epist. ad Eustochium de obitu Paulæ, et alii.

(1) Joan. XI, 9. — (2) Mar. XIII, 35; Luc. XII, 38; Mar. VI, 48. — (3) Psal. CXVIII, 42.

Alibi denique nocturni cum laudibus matutinis junguntur, et in quarta vigilia, quæ et matutina dicitur, celebrantur. Atque hunc esse antiquum usum Ecclesiæ romanæ, testatur Amalarius, qui præfatione libri de ordine antiphonarii ponit responsiones Romanorum magistrorum ad interrogationes suas. Et inter alia dicit, se interrogasse, an inter nocturnum officium, et matutinum, id est, laudes, aliquod interstitium esse deberet: et responsum esse, nullum, sed continuo inchoandas laudes per versiculum, « Deus in adiutorium, etc. ».

Observat autem Thomas Waldensis loco notato, divina providentia factum esse, ut quamvis nulla jam sit Ecclesia, quæ singulis nocturnis vigiliis Deum laudet, tamen aliqua monasteria nocturnum officium celebrent in prima vigilia, aliqua in secunda, aliqua in tertia, et totus fere clerus in quarta; atque ita si non ab iisdem, certe a diversis hominibus laudes divinæ singulis nocturnis vigiliis celebrentur.

Jam vero laudes matutinæ, cum quibus juxta Breviarii Romani formam nocturni junguntur, sine ulla dubitatione in aurora celebrari debent, ut tempus canonicum laudum sit ab initio crepusculi matutini usque ad ortum solis. Id quod perspicuum est, tum ex nomine; id enim est proprie officium, quod matutinum a veteribus omnibus nominatur: tum ex hymnis, qui in laudibus decantantur; in plurimis enim eorum fit mentio auroræ: tum denique ex communi omnium sententia; nulli sunt enim auctores, qui contra sentiunt.

Atque hæc est causa cur Ecclesia in nocte Natalis Domini sejungat nocturnos a laudibus, et Missam celebret ante laudes. Quoniam enim vetere instituto Missa illa circa mediam noctem celebrari debet, nimium præverteretur tempus Laudum si ante mediam noctem Laudes canerentur. Ex quo intelligimus minus absurdum esse nocturnos a Laudibus separare, quam totum illud officium ante mediam noctem persolvere.

Neque moveri debemus ex eo, quod in triduo ante Pascha Ecclesia ipsa publice nocturnum officium et Laudes ad vesperam canere solet. Nam ratione mysterii, deditaque opera ista fiunt; ideo enim tribus illis diebus officium matutinum sole occidente celebratur, et in tenebras desinit, unde et nomen accipit; tum ut representetur occasus solis justitiæ, tum ut significentur te-

nebræ gentis Judaicæ, quæ Dominum abnegaverat et crucifixerat. Quod idem extinctio candelarum, et alia signa mœstitiæ, quæ in officio illo exhibentur, satis aperte demonstrant. De quibus mysteriis vide Amalarium lib. iv. de officiis Ecclesiasticis, cap. 21. et 22, et Rupertum lib. v. de officiis divinis, cap. 24. et seq.

Officium Primæ prima hora diei celebrandum esse, ac per hoc tempus ejus canonicum esse ab ortu solis usque ad finem primæ horæ; docet nomen ipsum Primæ; docet hymnus ille, « Jam lucis orto sydere »; docent collectæ verba illa, « Qui nos ad principium hujus diei venire fecisti »; docent auctores plurimi, ut Rabanus lib. ii. de institut. clericorum, cap. 3. Amalarius in libro de ordine Antiphonarii, cap. 6. et in primis Joannes Cassianus lib. iii. de Institutis cœnobiolorum, cap. 4. ubi etiam monet, officium Primæ suo primum tempore institutum fuisse, cum officia aliarum horarum antiquissima sint. Et vere nec Cyprianus, nec Athanasius, nec Basilius, nec Hieronymus, neque alii Cassiano antiquiores hujus Primæ horæ mentionem faciunt, cum aliarum horarum sæpe meminerint. Exstat quidem hymnus ad Primam, qui a S. Ambrosio compositus dicitur; sed fortasse S. Ambrosius scripsit hymnum illum pro exortu diei, postea Ecclesia officio Primæ hymnum illum inseruit. Quod autem quidam Doctores canonum exponentes cap. 1. de celebrat. Missarum dicunt, officium Primæ esse officium nocturnum, et celebrandum ante solis exortum, manifeste falsum est, et recte confutatur a Mancolino in tractatu de tempore horarum canonicarum, cap. 15. et 16.

Officium horarum trium, videlicet Tertiæ, Sextæ et Nonæ, illis ipsis horis celebrandum esse, non dubium est. Quoniam autem horæ illæ inæquales, non sunt jam amplius in usu, propterea tempora illa accipienda sunt, quæ horis illis in nostra supputatione respondent. Quod nullo negotio fiet, si quis advertat in quas horas solis ortus et occasus et merides incidant. Nam hora Sexta inæqualis, quæ est hora orationis sexta, semper incidit in meridiem. Hora Tertia inæqualis semper incidit in illud tempus, quod est medium inter ortum solis et meridiem. Hora Nona inæqualis in illud incidit, quod est medium inter meridiem et occasum.

Itaque in iis regionibus ubi numerantur horæ a meridie, duodecima hora diei semper est hora sexta canonica; et ab ea reliquæ duæ facile colliguntur. In iis autem regionibus, ubi horæ numerantur ab occasu; tempore æquinoctii hora quinta decima, ipsa est tertia; decima octava, est sexta; vigesima prima est nona. Cum autem crescentibus diebus, merides fuerit hora septima decima; tum hora Tertia canonica, erit hora diei tertia decima cum dimidia, hora Sexta canonica erat hora diei septima decima; hora Nona canonica erit hora diei vigesima cum dimidia. Contra autem cum dies decrescant, et erit merides hora decima nona, tunc hora Tertia canonica erit hora diei sexta decima cum dimidia; hora Sexta canonica erit hora diei decima nona; hora Nona canonica erit hora diei vigesima prima cum dimidia.

Si quis autem haberet in tabella descriptos quadrantes dierum artificialium per totum annum, id est, quot horas contineat quarta pars cujuslibet artificialis diei, is facillime horas canonicas investigaret. Nam ubi dies incipiunt a meridie, si quis detraheret ab hora duodecima quadrantem unum, haberet horam tertiam canonicam, si detraheret duos quadrantes, haberet ortum solis; post meridiem vero primus quadrans esset hora nona canonica, secundus hora vespertina. Ubi autem horæ numerantur ab occasu, si detraheret quadrantem unum a numero viginti quatuor horarum, haberet horam nonam; si detraheret quadrantes duos, haberet horam sextam; si detraheret tres, haberet horam tertiam; si detraheret quatuor, haberet ortum solis et initium horæ primæ. Descripsit ejusmodi tabulas Francolinus accuratissime, sed per arcus semidiurnos. Cæterum non erit opus fortasse tam accurate ista cognoscere, cum satis sit ex ortu et occasu, qui ad sensum patent, crasso modo colligere tempora media, ut jam diximus.

Sed existit dubitatio quædam circa tres has canonicas horas, Tertiam, Sextam, et Nonam, sit ne tempus legitimum persolvendi officium harum horarum, posteaquam ipsæ horæ finitæ sunt, an potius posteaquam labi cœperunt, et adhuc labuntur; non enim desunt qui existiment tempus canonicum officii horæ Tertiæ tunc primum incipere, cum hora tertia diei jam fluxit, et in horologiis, ut completa signatur, quod idem

intelligendum esse volunt de Sexta et Nona.

Sed contra sentiendum existimo. Nam certum est officium Laudum matutarum non esse celebrandum hora duodecima completa, id est, orto jam sole, sed hora duodecima labente, ac per hoc in aurora, ut omnes consentiant. Pari ratione officium primæ satis constat ex auctoribus supra citatis, non esse celebrandum hora prima exacta, sed labente, id est, paulo post ortum solis, cur igitur non idem dicemus de officio Tertiæ, Sextæ et Nonæ, celebrandum esse videlicet horis illis labentibus, non autem exactis, atque completis?

Sequitur officium vespertinum, de quo varias video esse sententias, sed ego mihi omnino persuasi, tempus canonicum vespertinarum esse horam duodecimam, atque postremam totius diei, non quidem exactam, sed labentem, ut de aliis horis dixi.

Nam omnes fere veteres scribunt, vespertinum officium celebrandum esse in fine diei, ut Isidorus, Rabanus, Hugo, Rupertus, et alii, et Amalarius, qui lib. iv. de officiis Eccles. cap. vii. scripserat vespertinum officium ad noctem pertinere; in lib. de ordine antiphonarii scribit, consuetudinem habere, ut paulo ante solis occasum celebretur, et addit, horam duodecimam esse legitimum tempus vespertinarum.

Ejusdem horæ duodecimæ mentionem facit S. Athanasius in lib. de Virginitate, ubi post officium Tertiæ, Sextæ et Nonæ, officium plenius et majus in hora duodecima celebrandum esse dicit. Sanctus etiam Joannes Chrysostomus homil. 59. ad populum scribit, monachos quatuor in partes diem distribuere, dum celebrant divinas laudes hora Tertia, Sexta, Nona et Vespertina. Ubi per Vespertinam necessario intelligit duodecimam. Illa enim explet quartam partem diei, et justa proportione tantum distat a nona, quantum nona a sexta, et sexta a tertia, et tertia ab initio diei. Sanctus quoque Basilius in regulis fusius explicatis quæst. 37. dicit, completo die Vesperas celebrandas, et sanctus Cyprianus serm. 6. scribit, recedente sole, et cessante die id esse faciendum.

Sed quod maximi momenti esse videtur, illud est, quod Cassianus refert, lib. ii. de institutis cœnobiolorum, cap. 4. et 5. non humana inventionem, sed coelitus angelico magisterio institutum, ut in Vesperis duo

decim Psalmi canerentur. Concilium autem Tur. II. cap. 19. Vesperinam horam, in qua duodecim Psalmi Angelo doctore canuntur, dicit esse horam duodecimam. Itaque ex definitione Concilii ante annos mille celebrati, habemus horam vespertinam, proprie esse duodecimam, quæ diem artificialem claudit.

His accedit ratio ex proportione, quam habet officium vespertinum cum matutino, id est, cum laudibus, has enim vocant omnes veteres matutinum. Sunt enim hæc duo officia valde similia. Nam habent sæpe antiphonas easdem, eundem hymnum, idem capitulum, easdem commemorationes, eundem numerum et ordinem psalmorum: igitur par est, ut sicut matutinum celebratur paulo ante ortum solis, in extrema hora noctis, ita vespertinum celebretur paulo ante occasum solis in extrema hora diei. Quod item confirmatur ex illis verbis hymni vespertini: « Jam sol recedit igneus, infunde lumen cordibus ». Et denique ex eo, quod veteres vespertinum officium accensa lucerna celebrandum esse dicunt, ut perspicuum est ex illis verbis S. Hieronymi in epist. ad Letam de institutione filiae: « Assuescat accensa lucerna reddere sacrificium vespertinum ». Neque enim lucerna necessaria est hora decima, vel undecima inchoante, cum adhuc sol clarissime luceat; sed hora duodecima sole jam occumbente, præsertim in locis obscurioribus, qualia oratoria esse solent, omnino lucernæ lumine indigemus.

Quod autem Joannes Cassianus lib. III. de institutis cœnobiolorum, cap. 3. dicit, lucernam horam esse undecimam, non infirmat, sed confirmat sententiam nostram. Loquitur enim ipse de hora undecima jam exacta. Nam accommodat laudes officii vespertini ad opus illorum, qui hora undecima vocantur ad vineam. Illos autem hora undecima exacta operari cœpisse, et usque in finem duodecimæ operatos, testatur Evangelium, Matth. xx. *Hi novissimi una hora fecerunt, etc.*

Restat officium Completorii, quod non esse æque antiquum, ac officia reliquarum horarum, recte observavit Radulphus de rivo in libro de can. observat. propos. 14; indicat enim tempus completorii obscure sanctus Ambrosius lib. III. de Virginibus. Sed expressam mentionem invenio, primum apud

(1) Mat. XX, 12.

Græcos in quæst. 37. S. Basili ex regulis fusius explicatis: apud Latinos autem et nomen et tempus Completorii primum invenio in Regula sancti Benedicti cap. 16.

Porro tempus canonicum Completorii est initium noctis ante finem crepusculi vespertini. Id enim satis aperte colligitur ex omnibus antiquis auctoribus. Nam Isidorus lib. I. de officiis, cap. 21. Amalarius lib. IV. de officiis Eccles. cap. 8. et in lib. de ordine antiphonarii, cap. 7. Hugo de S. Victore lib. II. de officiis divinis, cap. 7. Rupertus lib. I. de officiis divinis, cap. 7. et alii dicunt, Completorium ad noctem pertinere, et post cœnam, et omnia alia opera, quæ somnum præcedunt, debere persolvi. S. autem Basilius loco citato dicit, primis se jam noctis intendentibus tenebris completorium persolvendum, et in eo Psalmum xc. recitandum, ut quies, quam sumus capturi, inoffensa, et ab omni perturbatione sit libera.

Unus est ex antiquis Rabanus, qui in lib. II. de institut. cleric. cap. 8. dicit, Completorium hora undecima celebrandum. Sed videndum est, ne forte sit vitium librarium. Nam cap. 7. disertis verbis idem auctor dicit, vespertinum officium in fine diei, sole occidente, celebrandum esse; et paulo post adjungit Vesperam dici a sydere, quod sole occidente exoritur. Quomodo igitur ista coherent, ut Completorium, quod omnium consensu Vesperas sequi debet, non præcedere, persolvendum sit hora undecima, si Vesperæ persolvuntur in fine diei sole occidente et vespero oriente?

Quod autem Smaragdus Abbas in comment. ad cap. 16. Regulæ S. Benedicti dicere videtur, horam duodecimam ad Completorium pertinere, non habet difficultatem. Tum quia fortasse non loquitur de Completorio, sed de Vesperis; neque enim Completorium, aut Vesperas nominat cum horæ duodecimæ mentionem facit, et præterea duodecimam illam horam horæ nonæ immediate subjungit; ac per hoc de vespertino officio loqui videtur. Tum quia per horam duodecimam intelligere possumus duodecimam jam exactam, quæ coincidit cum prima hora noctis inchoata.

Ad veterum auctoritatem accedit manifesta ratio. Nam officium Primæ, et Completorii eam inter se proportionem et similitudinem habent, quam matutinum et vesperti-

num. Sunt enim officia simillima, cum habeant eundem numerum et ordinem psalmorum et precum, et præterea symbolum, confessionem, etc. Sicut igitur officium Primæ persolvitur prima hora diei, sic officium Completorii persolvi debet prima hora noctis; quemadmodum quia laudes matutinæ celebrantur ultima hora noctis, vespertinae laudes celebrari debent, ut jam ostendimus, ultima hora diei. Et sane totum officium Completorii, si quis illud recte inspiciat, nihil aliud sonat, nisi præparationem ad nocturnam requiem.

Quod vero quidam objiciunt, verba illa, « Te lucis ante terminum », indicare Completorium, persolvendum ante occasum solis; item sepulturam Domini, quæ in officio Completorii recolitur, factam esse ante solis occasum; facile dissolvitur. Nam terminus lucis non est occasus solis, sed finis crepusculi. Ideo enim ad primam, ut significetur exortus solis, non autem solius lucis, non dicitur, « Jam lucis orto lumine », sed, « Jam lucis orto sydere », id est, sole. In Completorio vero nulla fit mentio syderis, sive solis, sed solius lucis, quæ in fine crepusculi terminatur.

Porro sepultura Domini eadem hora facta est, quæ depositio ex cruce. Non enim inter depositionem et sepulturam aliquod spatium temporis interjectum fuit. Quia vero duo mysteria sunt, quamvis uno tempore peracta, ideo placuit Ecclesie unum commemorare suo tempore, id est, in Vesperis; alterum in hora consequente, id est, in Completorio; ut omittam officium Completorii, non propter solam memoriam Dominicæ sepulturæ, sed propter alias causas institutum fuisse; ac potissimum, ut in eo gratiæ Deo agerentur pro beneficiis diurnis, et indulgentia imploraretur pro peccatis toto illo die commissis, ac demum contra nocturna pericula et tentationes, Dei gratia peteretur: atque ita officium in matutino crepusculo inchoatum, in vespertino crepusculo completeretur.

CAPUT XII.

Referuntur hæretici, qui horas canonicas reprehendunt.

Non defuerunt unquam hæretici, qui vel omnino, vel ex parte aliqua officium Eccle-

siasticum reprehenderent. Primum enim Paulus Samosatenus circa annum Domini 280. Ecclesiam Catholicam arguebat, quod hymnos ab hominibus compositos, et qui in sacris litteris non haberentur, Christo decantaret. Quocirca ipse eos tanquam neotericos, et nuper inventos ab Ecclesia sua removit. Refert hanc hæresim Eusebius lib. VII. hist. cap. 26.

Deinde, Vigilantius non totum quidem officium ecclesiasticum, sed nocturnas vigiliis reprehendebat, ut refert S. Hieronymus in epist. ad Riparium. Atque hæc videtur esse hæresis illorum, quos Isidorus in lib. I. de officiis, cap. 22. dicit, vocari solitos nyctazontes, id est, somniculosos.

Post aliquot sæcula Joannes Wicleffus multa contra horas canonicas scripsit, quæ referuntur et refelluntur a Thoma Waldensi tom. 3. de sacramentalibus, cap. 24. Non diu post in Boemia Taboritarum hæresim fuisse, frustra tempus teri in horis canonicis persolvendis, testis est Aeneas Sylvius in lib. de origine Boemorum, cap. 35.

Hoc nostro sæculo Martinus Lutherus in lib. de abroganda Missa extremo, ritum Ecclesie improbat, quem servat in horis canonicis; et re ipsa sustulit in regionibus, quas a fide Catholica alienare potuit. Quamvis postea instituerit ipse quoque suas quasdam horas canonicas, sed brevissimas, et ordine perverso, ut Apostolum Satanae dicebat: præcepit enim, ut mane tres dicerentur Psalmi, et tres ad Vesperam. Cantica quoque, « Te Deum laudamus », et « Benedictus Dominus Deus Israel », et symbolum Athanasii recitari voluit, non mane, ut in Ecclesia fieri consuevit, sed vespere, ut videlicet nihil sibi commune esse cum Ecclesia Catholica demonstraret.

Illyricus in Centuriis passim reprehendit summos Pontifices, quod officium Ecclesiasticum instituerint, vel auxerint, vel ornarint, sed insignis est locus Centur. 6. cap. 10. colum. 674. ubi de Pelagio I. loquens, sic ait: « Notis Antichristi hic quoque insignis fuit. Nam constituit, ut Clerici quotidie canonicas horas septies cantarent, ut habetur 91. distin. can. Eleutherus frater ». Quo loco tria sunt breviter observanda. Primum, non haberi in canone illo citato, verbum ullum de horis canonicis septies decantandis, sed solum de vigiliis in quadam particulari Ecclesia celebrandis. Alterum, non solum reliquas horas, sed etiam noc